

Urszula Kacperczyk

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

AKTA DEPUTACJI INDAGACYJNEJ Z 1794 ROKU W ZASOBIE ARCHIWUM GŁÓWNEGO AKT DAWNYCH

W Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie przechowywany jest największy zachowany fragment akt Deputacji Indagacyjnej działającej w powstaniu kościuszkowskim. Podstawowe informacje o tych archiwaliach zostały opublikowane w przewodniku archiwalnym¹. Niniejszy tekst ma na celu uzupełnienie i usystematyzowanie znajdujących się tam informacji. W tym celu sporządzono spis akt Deputacji Indagacyjnej przechowywanych w AGAD, który zamieszczono w aneksie poniżej.

W AGAD akta Deputacji Indagacyjnej znajdują się głównie w dwóch zbiorach archiwalnych, Tzw. Metryce Litewskiej (dział VII) oraz w Archiwum Królestwa Polskiego. Zbiory te utworzono z wywiezionych do Rosji po upadku I Rzeczypospolitej akt z epoki stanisławowskiej. Tam też opracowano ich inwentarze, które do dziś stanowią podstawową pomoc archiwalną. Wymienione zbiory rewidykowano do Polski w 1923 r. i przekazano do AGAD. Później, dzięki wywiezieniu ich z gmachu archiwum do fortu Sokolnickiego przed wrześniem 1939 r., a następnie przed zbliżaniem się frontu latem 1944 r., przetrwały powstanie warszawskie, a w konsekwencji — II wojnę światową.

Zasadniczy zręb akt Deputacji Indagacyjnej przechowywanych w AGAD znajduje się w Tzw. Metryce Litewskiej². Zgromadzone tam archiwalia obejmują cały okres funkcjonowania tej instytucji, z tym zastrzeżeniem, że najmniej archiwaliów pochodzi z ostatnich miesięcy powstania. Zachowały się głównie protokoły z sesji Deputacji Indagacyjnej z odrębnymi tomami aneksów do nich. Dzięki temu, że w czasie funkcjonowania deputacji uporządkowane aneksy od razu klejono i oprawiano, tworząc z nich kolejne księgi, akta te zachowały porządek kancelaryjny³.

¹ *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespolach. I: Archiwa Dawnej Rzeczypospolitej*, red. J. Karwasińska, Warszawa 1975, s. 433.

² AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 175–197; dz. IX, sygn. 22, 146, 150.

³ Informacje o pracach introligatorskich i sumach wydanych na opravę akt, zob. AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. IX, sygn. 22, s. 857–860.

Niezwykle cenne archiwalia dotyczące Deputacji Indagacyjnej przechowywane są w Archiwum Królestwa Polskiego (sygn. 250–251, 254–256). Pochodzą one z prawie całkowicie zniszczonych akt sądowych, Wydziału Bezpieczeństwa Rady Najwyższej Narodowej oraz innych władz powstania kościuszkowskiego. Akta te Deputacja Indagacyjna przesyłała zgodnie z kompetencjami do dalszego rozpatrzenia lub tylko dla informacji.

Poza wspomnianymi zbiorami akta Deputacji Indagacyjnej znajdują się także w innych zespołach archiwalnych w AGAD. Są to: Nabytki niedokumentowe Oddziału I⁴, Militaria z Jabłonny⁵, a ponadto pojedyncze akta deputacji są rozproszone w wielu jednostkach archiwalnych wyżej wymienionych zbiorów.

Organizacja i kompetencje Deputacji Indagacyjnej zmieniały się kilkakrotnie. Powołana 28 IV 1794 r., działalność rozpoczęła 3 maja i kontynuowała ją do listopada, to jest do kapitulacji Warszawy. Nie wchodząc w szczegóły, ogólnie można powiedzieć, że zajmowała się poszukiwaniem oskarżonych o przestępstwa polityczne oraz prowadzeniem śledztw początkowych w tych sprawach. Dokładniejsze informacje na ten temat znajdują się w publikacjach Wojciecha Bartela⁶ i Wacława Tokarza⁷.

Ze względu na widoczną różnicę w prowadzeniu dokumentacji Deputacji Indagacyjnej zachowane archiwalia omówione zostaną z podziałem na dwie grupy: najpierw akta z początkowego okresu funkcjonowania deputacji, a następnie wytworzone po jej reorganizacji (od 25 czerwca). Z pierwszego okresu funkcjonowania deputacji (3 maja — 24 czerwca) zachował się protokół z jej sesji⁸, jego manual⁹ oraz trzy tomy sporządzonych doń aneksów¹⁰. Co zrozumiale, protokół w stosunku do manualu jest dokładniejszy i prowadzony staranniej. W protokole, na końcu każdej sesji, znajdują się własnoręczne podpisy uczestniczących w niej deputowanych. Zamieszczono w nim też całe rozporządzenia dotyczące działalności Deputacji Indagacyjnej oraz streszczenia rozpatrywanych przez nią spraw. Przy streszczeniach umieszczano odsyłacze do dokumentów odnoszących się do omawianych spraw. Dokumenty umieszczane były w odrębnych księgach. Odsyłaczami początkowo były kolejne pojedyncze wielkie litery alfabetu, a jeżeli pism dotyczących danej sprawy było więcej, wówczas obok liter dopisywano numer kolejny pisma. W miarę narastania spraw odsyłacze stawały się bardziej złożone (z dwóch, trzech liter), a później z kombinacji litery i liczby. Trzy tomy aneksów do protokołu zostały oprawione, dzięki czemu znajdujące się w nich pisma nie uległy wymieszaniu. Aneksy zawierają protokoły z przesłuchań osób podejrzanych oraz inne pisma im towarzyszące.

⁴ AGAD, Nabytki niedokumentowe Oddziału I, sygn. 201; księga z napisem na grzbiecie „Raporta z czynności Deputacji Indagacyjnej” zawiera także akta innych Wydziałów Rady Najwyższej Narodowej i instytucji powstańczych kierowanych do Wydziału Bezpieczeństwa Rady Najwyższej Narodowej.

⁵ AGAD, Militaria z Jabłonny, sygn. 114, 125.

⁶ W. Bartel, *Ustrój władz cywilnych powstania kościuszkowskiego*, Wrocław 1959.

⁷ W. Tokarz, *Deputacja Indagacyjna [w:] tenże, Rozprawy i szkice*, t. 1: *Historia społeczna i polityczna*, wyd. S. Herbst, Warszawa 1959, s. 263–318.

⁸ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 175, 184.

⁹ Tamże, sygn. 197.

¹⁰ Tamże, sygn. 187–189.

Dnia 27 VI 1794 r. zakończyła działalność Deputacja do Egzaminowania i Sądenia Szpiegów Cywilnych i Wojennych. Akta tej deputacji, wraz z kompetencjami, przejęła zreorganizowana wówczas Deputacja Indagacyjna. W AGAD przechowywane są dwie księgi protokołów oraz nieco akt luźnych tej deputacji¹¹.

Organizacja kancelarii Deputacji Indagacyjnej po 25 VI 1794 r. jest lepiej znana dzięki zachowanym brulionom „Ordynacji Deputacji Indagacyjnej”. W ordynacji znajdują się przepisy o wprowadzeniu ośmiu różnych ksiąg-protokołów: 1) zbiór czynności (sentencjonariusz, czyli streszczenie czynności sesji); 2) protokół depozytów; 3) rezolucje wpisywane „per extenso”; 4) protokół z aneksami; 5) protokół wpisanych indagacji; 6) aneksy z „rezolwowanymi” indagacjami; 7–8) dzienniki (jeden z podpisami osób składających żądania bądź prośby; drugi z treścią żądań lub próśb).

Większość z wyżej wymienionych ksiąg z protokołami znajduje się aktach Deputacji Indagacyjnej, przechowywanych w Tzw. Metryce Litewskiej. Nie są one jednak kompletne. Po kolei omówię ich stan zachowania. Fragmentarycznie zachował się protokół z sesji¹², natomiast księga z protokołem depozytów zachowała się w dobrym stanie¹³. Braki występują w protokole, w którym wpisywano treści rezolucji. Zachowała się w całości jedna księga i kilka rozproszonych fragmentów z okresu od 25 czerwca do 13 IX 1794 r.¹⁴ Najprawdopodobniej w całości zachowały się księgi z wklejonymi do nich aneksami¹⁵. Protokoły z wpisywanymi indagacjami, wraz z sumariuszem do nich, zachowały się z okresu od 20 czerwca do 30 IX 1794 r.¹⁶ Nie zidentyfikowano natomiast aneksów z „rezolwowanymi” indagacjami, zachował się zaś dziennik ze streszczeniem żądań (prośb, memoriałów) i z podpisami osób je składających¹⁷.

Aneks

Spis akt Deputacji Indagacyjnej przechowywanych w AGAD

1. Protokół sesji Deputacji Indagacyjnej; 3 V — 6 VI 1794 r.¹⁸
2. Protokół sesji Deputacji Indagacyjnej; 7–24 VI 1794 r.¹⁹
3. Manual sesji Deputacji Indagacyjnej; 7–24 VI 1794 r.²⁰
4. Aneksy do protokołu. T. 1: A–K2 (przesłuchania, korespondencja); 3 V — 24 V 1794 r.²¹

¹¹ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 176–177; dz. IX, sygn. 22, s. 319–487.

¹² AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. IX, sygn. 22, s. 571–598.

¹³ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 186.

¹⁴ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 178; dz. IX, sygn. 22, s. 914–1009; sygn. 31, s. 166–257; sygn. 146, s. 253–316.

¹⁵ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 190–195.

¹⁶ Tamże, sygn. 179–181, 183, 185.

¹⁷ Tamże, sygn. 196.

¹⁸ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 175.

¹⁹ Tamże, sygn. 184.

²⁰ Tamże, sygn. 197.

²¹ Tamże, sygn. 187.

5. Aneksy do protokołu. T. 2: L2–Y9 (przesłuchania, korespondencja); 24 V — 20 VI 1794 r.²²
6. Aneksy do protokołu. T. 3: Y9–F113 (przesłuchania, korespondencja); 20–24 VI 1794 r.²³
7. Protokół depozytów Deputacji Indagacyjnej; 25 VI — 22 X 1794 r.²⁴
8. Protokół rezolucji Deputacji Indagacyjnej (A nr 1 — T26 nr 861); 25 VI — 6 VIII 1794 r.²⁵
9. Protokół rezolucji Deputacji Indagacyjnej (031 nr 980 — M32 nr 1003, N32 nr 1004 — G34 nr 1047, W39 nr 1188 — E43 nr 1271, T43 nr 1272 — S45 nr 1335); 11–13, 19–30 VIII 1794 r.²⁶
10. Protokół rezolucji DI (fragment) (H34 nr 1048 — W36 nr 112, T50 nr 1461 — H53 nr 1524); 13–16 VIII, 9–13 IX 1794 r.²⁷
11. Protokół rezolucji Deputacji Indagacyjnej (X36 nr 1113 –T39 nr 1186, T45 nr 1336–S50 nr 1460); 16–19, 30 VIII — 9 IX 1794 r.²⁸
12. Aneksy do protokołu rezolucji. T. 4 (A1 nr 1 — N2 nr 260); 25 VI — 7 VII 1794 r.²⁹
13. Aneksy do protokołu rezolucji. T. 5 (O2 nr 261 — K16 nr 600); 7 VII — 23 VII 1794 r.³⁰
14. Aneksy do protokołu rezolucji. T. 6 (L16 nr 601 — D34 nr 1044); 23 VII — 13 VIII 1794 r.³¹
15. Aneksy do protokołu rezolucji. T. 7 (E34 nr 1045 — H53 nr 1524); 13 VIII — 13 IX 1794 r.³²
16. Aneksy do protokołu rezolucji. T. 8 (Nr 1–50, dalej numeracja pism nie jest kontynuowana); 13 IX — 15 X 1794 r.³³
17. Aneksy do protokołu rezolucji. T. 9; 15 X — 1 XI 1794 r.³⁴
18. Protokół indagacji. T 1 (nr 1–36); 20–30 VI 1794 r.³⁵
19. Protokół indagacji. T 2 (nr 37–237); 1–31 VII 1794 r.³⁶
20. Protokół indagacji. T 3 (nr 238–393); 1–31 VIII 1794 r.³⁷
21. Protokół indagacji. T 4 (nr 394–543); 1–30 IX 1794 r.³⁸
22. Sumariusz indagacji Deputacji I (nr 1–543), 20 VI — 30 IX 1794 r.³⁹

²² Tamże, sygn. 188.

²³ Tamże, sygn. 189.

²⁴ Tamże, sygn. 186.

²⁵ Tamże, sygn. 178.

²⁶ Tamże, dz. IX, sygn. 31, s. 166–257.

²⁷ Tamże, sygn. 146, s. 253–316.

²⁸ Tamże, sygn. 22, s. 914–1009.

²⁹ Tamże, dz. VII, sygn. 190.

³⁰ Tamże, sygn. 191.

³¹ Tamże, sygn. 192.

³² Tamże, sygn. 193.

³³ Tamże, sygn. 194.

³⁴ Tamże, sygn. 195.

³⁵ Tamże, sygn. 179.

³⁶ Tamże, sygn. 180.

³⁷ Tamże, sygn. 181.

³⁸ Tamże, sygn. 185.

³⁹ Tamże, sygn. 183.

23. Dziennik żądań kierowanych do Deputacji; 5 VII — 27 X 1794 r.⁴⁰
24. „Rezolucje na memoriały do Deputacji Indagacyjnej podane” oraz „Lista memoriałów do Deputacji Indagacyjnej od czerwca i dawniej do 29 sierpnia podanych”; 16 V — 12 X 1794 r.⁴¹
25. Protokół memoriałów odsyłanych do Deputacji Indagacyjnej; 17 V — 10 X 1794 r.⁴²
26. Podania, prośby, memoriały kierowane do Deputacji Indagacyjnej; 22 V — 2 X 1794 r.⁴³
27. Akta Deputacji Indagacyjnej (protokoły i wykazy obecności deputowanych na sesjach, indagacje, pisma, prośby, bruliony pism); 16 V — 1 XI 1794 r.⁴⁴
28. Akta Deputacji Indagacyjnej (wymieszane — prośby osób cywilnych, pisma urzędowe, sumariusze dokumentów, listy osób aresztowanych, lista osób podejrzanych przebywających na wolności, lista osób po przesłuchaniu wypuszczonych na wolność, indagacje z podejrzanych); 12 V — 14 X 1794 r.⁴⁵
29. Raporty z czynności Deputacji Indagacyjnej przesyłane do Wydziału Bezpieczeństwa Rady Najwyższej Narodowej; 1 VIII — 24 X 1794 r.⁴⁶
30. Protokoły z przesłuchań Deputacji Indagacyjnej; 21 V — 24 VIII 1794 r.⁴⁷
31. Protokoły z przesłuchań Deputacji Indagacyjnej przesłane do Sądu Kryminalnego Wojskowego; 1–18 IX 1794 r.⁴⁸.
32. Protokoły z przesłuchań Deputacji Indagacyjnej przesłane do Sądu Kryminalnego Wojskowego; 18–30 IX 1794 r.⁴⁹
33. Protokoły z przesłuchań Deputacji Indagacyjnej przesłane do Sądu Kryminalnego Wojskowego; 1 X — 2 XI 1794 r.⁵⁰
34. Protokół z przesłuchań przed Deputacją do Egzaminowania i Sądzenia Szpiegów Cywilnych i Wojennych; 17 V — 27 VI 1794 r.⁵¹
35. Protokół wyroków sądowych i ekonomicznych Deputacji do Egzaminowania i Sądzenia Szpiegów Cywilnych i Wojennych; 17 V — 25 VI 1794 r.⁵²
36. Różne (wymieszane) akta Deputacji do Egzaminowania i Sądzenia Szpiegów Cywilnych i Wojennych; 16 V — 23 VI 1794 r.⁵³

⁴⁰ Tamże, sygn. 196.

⁴¹ Tamże, dz. IX, sygn. 118, s. 52–65.

⁴² Tamże, dz. VII, sygn. 182.

⁴³ Tamże, dz. IX, sygn. 150.

⁴⁴ Tamże, sygn. 22, s. 509–769, 800–913.

⁴⁵ Tamże, sygn. 146, s. 34–36, 46–49, 109–202, 224–252.

⁴⁶ AGAD, Nabytki nie dokumentowe Oddziału I, sygn. 201, s. 1–55.

⁴⁷ AGAD, Archiwum Królestwa Polskiego, sygn. 254.

⁴⁸ Tamże, sygn. 251.

⁴⁹ Tamże, sygn. 250.

⁵⁰ Tamże, sygn. 255.

⁵¹ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. VII, sygn. 176.

⁵² Tamże, sygn. 177.

⁵³ AGAD, Tzw. Metryka Litewska, dz. IX, sygn. 22, s. 319–487.

Urszula Kacperczyk, Records of Investigative Deputation of 1794 in the fonds of Central Archive of Historical Records (AGAD)

Summary

The article provides information on records of the Investigative Deputation, preserved in Central Archive of Historical Records (AGAD) in Warsaw. The Deputation was created on 28th April 1794, during the Kościuszko Uprising, by Provisional Council of the Duchy of Masovia. It remained active until the end of the Uprising (1st November 1794). Its organizational structure and competences have changed a number of times. The most important task of the Investigative Deputation was conducting preliminary interrogations of detained persons, and then transferring the records of interrogation, with opinion attached, to supreme authorities of the Uprising. Records of the Investigative Deputation are preserved in AGAD in two archival collections: Lithuanian Metrica (section VII, sign. ref. 175–197) and in the Archive of the Kingdom of Poland (sign.ref. 250–251, 254–256). Detailed list of the archival materials is attached to the article.

Słowa kluczowe: powstanie kościuszkowskie, Deputacja Indagacyjna, Archiwum Główne Akt Dawnych

Keywords: Kościuszko Uprising, Investigative Deputation, Central Archive of Historical Records